

Lerker i Buskerud

Steinar Stueflotten, Damenga 19, 3032 Drammen, e-post: steinarstue@c2i.net

Lerkefamilien er representert med fire arter i Buskerud: topplerke, trelerke, sanglerke og fjellerke. Både sanglerke og fjellerke er regulære hekkefugler, mens trelerka trolig bare hekker sparsomt et par steder i fylket. Alle artene er trekkfugler. Sanglerka er valgt til årets fugl i Norge i 2005. Beskrivelsene er basert på den kunnskapen som LRSK for tiden har om de aktuelle artene i Buskerud.

Topplerke *Galerida cristata*

Arten er utbredt på det kontinentale Europa og østover gjennom Russland til Kina og Korea, og sørover til India og Nord-Afrika. Topplerka er i hovedsak en standfugl som aldri har vært særlig utbredt i Norge, og den har nå utgått som hekkefugl her i landet.

Forekomst i Buskerud

Status: Meget sjelden, nå bare tilfeldig forekomst, men har trolig hekket i fylket for over 50 år siden.

Historiske funn:

Det foreligger en anonym nedtegnelse på Kongsberg Gymnas om hekkefunn i Kongsberg sentrum i 1943 og mai 1944 (Såtvedt 2001). Petter Auerdahl angir i sine registreringer av fugletrekking i Kongsberg at topplerka ble observert fem ganger i perioden 1948-1965, med gjennomsnittlig ankomst 20.5. (Såtvedt 2002). Videre ble det sett ett par i Drammen både vinteren 1949/50 og 1950/51 (Haftorn 1972). Ut fra dette kan vi kanskje anta at arten i alle fall forekom sporadisk i byene Kongsberg og Drammen fram til 1950-tallet.

Godkjente nyere funn (2/2):

- 1975 ØVRE EIKER: 1 ind Langebru, Hokksund 23.11. (M.Sjøblom, K.Ø.Solum).
1988 RINGERIKE: 1 ind Nordre Torg, Hønefoss 28.-29.4. (A.H.Qvale).

Topplerka hekket tidligere spredt enkelte steder på Østlandet; i Oslo-området fram til begynnelsen av 1960-tallet. Siste kjente hekkefunn stammer fra Åkersvika ved Hamar 1972-1974. Arten observeres fortsatt sporadisk over hele Norge, hyppigst i Østlandsområdet (22 NSKF-godkjente funn i perioden 1977-2002).

Tilbakegangen i Norge henger sammen med en generell tilbakegang for arten i hele Nord-Europa. Det er derfor lite sannsynlig at vi får se topplerker igjen her i Buskerud. I så tilfelle ville de mest sannsynlige lokalitetene være å finne på industrifylinger, jernbaneområder og andre åpne plasser og torg i byene, vår og høst.

Trelerke *Lullula arborea*

Arten hekker fra Spania og England i vest, gjennom Mellom-Europa, sørlige Fennoskandia og Russland øst til Ural. Trelerka er en sjelden hekkefugl i Norge med en utbredelse konsentrert til området rundt Oslofjorden og med et kjerneområde i Østfold. Den norske bestanden er anslått til 100-200 par.

Forekomst i Buskerud

Status: Sjelden, men trolig årviss hekkefugl i kommunene Kongsberg og Øvre Eiker. Trekkfugl.

Historiske funn:

Det foreligger ingen kjente hekkefunn i Buskerud før 1970, men arten er blitt sett flere steder bl.a. på Eiker, Modum og ved Drammen (Haftorn 1971).

Godkjente nyere funn (8/9):

- 1982 ØVRE EIKER: 1 ind Fiskumvannet 25.4. (M.Sjøblom, B.V.Nyhus).
1995 DRAMMEN: 1 sy hann Setertjern, 4.6. (T.Jensen).
1998 ØVRE EIKER: 1 ind Fiskumvannet 21.3. (J.L.Hals).
2000 KONGSBERG: 1 sy hann Mastebakken Øf Kongsberg sentrum 16.-20.5. (J.T.Johnsen, K.Grøslund), 1 par inkl. sangflukt Revshalsåsen, Heistadmoen 22.6. (A.Heggland).
2001 ØVRE EIKER: 1 ind Fiskumvannet 2.-3.4. (K.Grøslund, L.T.Poppe m.fl.), 1 ind Bakken, Gamle Kongsbergvei 9.-10.7. (B.Engelstad).
2004 ØVRE EIKER: 1 sy hann Gulliksrud 7.-14.4. (J.T.Johnsen, J.Steinsvåg).

I tillegg foreligger det tre funn til som ikke er innsendt til og behandlet av LRSK.

Bestand: Vi har ingen sikre hekkeplasser for trelerke her i Buskerud, men syngende hanner er observert flere ganger i seinere år i grenseområdet mellom Kongsberg og Øvre Eiker, noe som kan tyde på at arten hekker sparsomt i dette området. LRSK kjenner ikke til noen observasjoner av trelerke i Hurum, men denne kommunen burde kunne by på egnede lokaliteter for arten. Trelerka foretrekker tørre og lysåpne furuskoger, gjerne i skogkanter mot beitemark, hogstflater, steinbrudd eller lignende.

Trekk: Trelerka er blant våre tidligste trekkfugler som ankommer Buskerud allerede i månedsskiftet mars-april. Gjennomsnittlig ankomstdato: 6.4. (4 år), tidligst Fiskumvannet 21.3.1998. Arten forlater landet igjen i september-oktober. Det foreligger bare ett ubekreftet høstfunn fra Øvre Eiker 17.10.1993.

Sanglererke *Alauda arvensis*

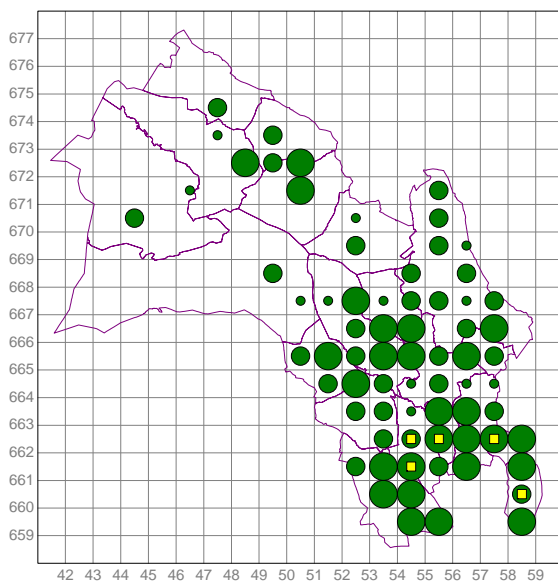
Arten er vidt utbredt i hele Eurasia. Vanlig hekkefugl i lavereliggende kulturlandskap i Sør-Norge, mer spredt videre nordover til Finnmark. Trekkfugl, men enkelte individer kan overvintre langs kysten av Sørvest-Norge. For ti år siden ble den norske bestanden anslått til 100.000-500.000 par.

Forekomst i Buskerud

Status: Vanlig hekkefugl på kulturmark i lavlandet over det meste av fylket. Trekkfugl.

Bestand: Både i Sverige og Danmark er bestanden til sanglererke redusert med ca. 50% i løpet av de siste 30 årene. Det samme er trolig også tilfellet i Norge og Buskerud. På tross av dette, hekker arten fortsatt spredt til vanlig i åpent kulturlandskap over store deler av fylket. Figuren nedenfor viser utbredelsen til sanglererke i Buskerud per 2005.

Sanglererke

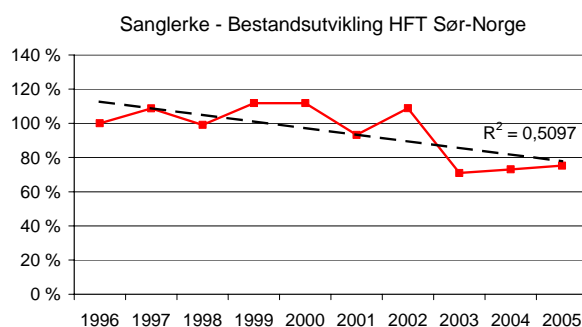

Kartet viser utbredelsen til sanglererke i Buskerud per 2005 (Atlas-hekkekoder er angitt med grønne prikker mens gule prikker viser vinterfunn (januar/februar)).

Som vi ser, er arten påvist i alle fylkets kommuner. Vanligst er den i nedre og midtre deler av fylket, mens den i øvre deler forekommer mer spredt og

fåttallig. Sanglererke er sjelden å se på dyrkingsfelt og setervoller i fjellet. Høyeste observasjon i Buskerud er 1 ind 1000 moh på Sangefjellet, Ål 28.7.1998 (T.Breiehagen).

Total bestandsstørrelse er vanskelig å anslå, men det hekker trolig 1.000 - 5.000 par i Buskerud. Det foreligger ingen spesifikke data som kan si noe om hvor mye bestanden har gått tilbake i vårt fylke, men data fra Norsk Hekkefugltaksering (HFT), tyder på en nedgang på ca. 30% i Sør-Norge i løpet av de siste ti årene (se figuren nedenfor).

Årsaken til denne bestandsreduksjonen er ikke fullt ut forstått, men den kan ha med omlegging og intensivering av jordbruket å gjøre. Denne negative utviklingen er også årsaken til at sanglererke ble valgt til årets fugl i Norge for 2005, der målet var å skaffe en oppdatert status for artens forekomst her i landet.

Sanglererke, Hole 2004. Foto: Kendt Myrmo

Trekk: Sanglererke er blant våre tidligst ankomne trekkfugler. Den er som regel på plass allerede i begynnelsen av mars, unntaksvis i slutten av februar mens snøen ennå kan dekke marka. Den tidlige ankomsten, en livlig og vakker sang, og nærhet til mennesker, har gitt sanglererke en spesiell status som kjær budbringer av vår og glede. "Og vesle lerka, ho hev det so at finn ho ein tuvetopp fri for snjo, so kved ho i med sin gladaste song, so trur ho på vår med ein einaste gong" (Per Sivle 1896).

Gjennomsnittlig ankomstdato til sørfylket er 9.3. (20 år), tidligst 16.2.2004 Vestfossen, Øvre Eiker (tidligere funn regnes som vinterfunn). Til nordfylket ankommer arten vel en uke seinere, gjennomsnittlig ankomstdato til Ål: 20.3. (11 år) (T.Breiehagen), tidligst 27.2.1967 (L.O.Odden). Vårtrekket er normalt over medio april. Av store flokker kan nevnes: 500 ind på Steinsletta og 300 ind på Gomnes, Hole 13.4.1998, etter et overraskende og seint snøfall, ellers sees sjelden over 100 ind i flokkene om våren.

Historisk sett foreligger det vårtrekdata fra Kongsberg kommune i periodene 1913-1920 (J.Kvam) og 1932-1940 (P.Auerdahl) begge perioder med 18.3. som gjennomsnittlig ankomstdato (Såtvéd 2002). Dette er identisk med gjennomsnittlig ankomstdato til Fiskumvannet i seinere år (11 år), noe som kan tyde på at vårtrekket ikke har endret seg mye i løpet av de siste 50 til 100 årene.

I september-oktober forlater sanglerka Buskerud igjen og trekker da tilbake til overvintringsområdet i Vest-Europa. Seinest er arten observert 29.11.1974 på Torpo, Ål (T.Breiehagen). Sees som regel kun i mindre flokker på høsttrekket, maksimalt 200-300 ind Fiskumvannet 5.10.1997 og 80 ind Linnestranda, Lier 21.9.1980.

Sanglerke, Tofte 9.2.2004. Foto: Eli Gates

Vinter. Arten er sjelden å se i Buskerud om vinteren. De fleste observasjoner i VinterAtlas gjelder tidlig ankomne fugler på vårtrekket i februar. Følgende egentlige vinterfunn er registrert: 1 ind Sand ved Eikeren, Øvre Eiker 3.1.1998 (A.Hals), Fiskumvannet 30.1.1998 (J.L.Hals) og Tofte, Hurum 9.2.2004 (E.Gates). Alle vinterfunn i januar/februar er gjort i nedre deler av fylket. Disse er vist med gule prikker i utbredelseskartet.

Fjellerke *Eremophila alpestris*

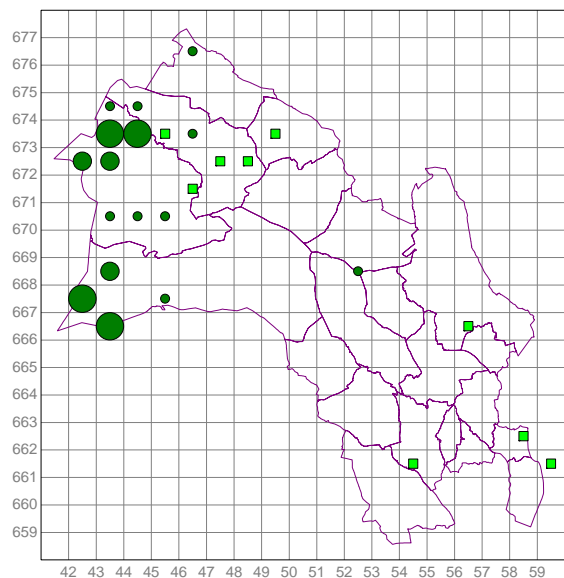
Arten har vid utbredelse i den holarktiske region, der den nordlige underarten hekker i et belte fra Fennoskandia østover gjennom nord-Russland og Sibir. I Norge hekker fjellerka i høyfjellet i Sør-Norge samt i Finnmark. Den norske bestanden er anslått til 1.000-5.000 par.

Forekomst i Buskerud

Status: Fåttallig hekkefugl i høyfjellet i øvre deler av fylket. Trekkfugl som sjelden sees i lavlandet.

Bestand: Fjellerka hekker spredt fra øverst i vierbeltet (lavalpin sone) og opp i mellomalpin sone, typisk i høydebeltet 1100 - 1400 moh. Som det framgår av kartet, hekker fjellerka bare i de fire øvre kommunene i fylket. I tillegg er det gjort en observasjon i hekketida på Norefjell. Fjellerka er en stillfarende og forsiktig fugl på hekkeplassene, og blir nok ofte oversett av den vanlige fjellvandrer. Derfor kan det være vanskelig å anslå hvor mange par som egentlig hekker i fylket. Basert på typiske tettheter i godt undersøkte områder i høyfjellet i Sør-Norge, og artens utbredelsesområde i Buskerud, kan 100-300 par være et mulig anslag.

Fjellerke

Kartet viser utbredelsen til fjellerke i Buskerud per 2005 (Atlas-hekketider er angitt med runde mørke prikker, trekkobservasjoner med lysere firkanter).

Fjellerka, Hardangervidda. Foto: Leif Palmstrøm

Fjellerka ankommer hekkeplassene tidlig, og slår seg da ned på de første barflekkene i fjellet. Eggleggingen kan starte allerede i slutten av mai, men oftest i begynnelsen av juni. Fjellerka er en av ytterst få arter i fjellet som kan legge to kull i året. Det andre kullet legges da som regel rundt 1. juli. Hunnen ruger ut dette mens hannen tar seg av ungene i det første kullet.

Trekk: Fjellerka ankommer normalt i slutten av april, og trekker da rett opp til hekkeområdene i fjellet. Derfor blir den bare unntaksvis sett i lavlandet, og da bare som enkeltindivider eller noen få individer sammen (2-4 ind). Slike observasjoner i lavlandet henger ofte sammen med sein vår med mye snø i fjellet. Gjennomsnittlig ankomstdato til Buskerud er 24.4. (4 år), tidligst 9.4.1982 Storsand, Hurum (P.O.Syvertsen).

Fjellerka, Hardangervidda. Foto: Leif Palmstrøm.

Høsttrekket foregår i september-oktober, men arten er også da sjelden å se i lavlandet. Enkelte individer kan sees helt ut i november, seinst 30.11.1967 Strandafjorden, Ål (L.O.Odden).

Som det framgår av utbredelseskartet, observeres fjellerka av og til på trekket vår og høst øverst i Hallingdalen, i tillegg til spredte forekomster i nedre deler av fylket.

Referanser

- Gjershaug, J.O., Thingstad, P.G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red) 1994: Norsk fugleatlas. NOF, Klæbu, 552 s.
- Haftorn, S 1971. Norges fugler. Universitetsforlaget, Oslo. 862s.
- Såtvedt, O. 2001. Fugler i Kongsberg. Kongsberg kommune (internet).
- Såtvedt, O. 2002. Noen arter er blitt borte: Fugletrekk i Kongsberg i forrige hundreår. Langs Lågen 24(1): 38-41.